

SOSYAL BİLGİLER 6. VE 7. SINIF DERSLERİNDE KIRSAL YERLEŞME ŞARTLARINA GÖRE TASARLANMIŞ ETKİNLİKLERİN VERİMLİLİĞİ*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Nurullah SEYİDOĞLU¹, İsmail ACUN²

* Bu çalışma Nurullah Seyidoğlu tarafından İsmail Acun danışmanlığında ESOGÜ Eğitim Bilimleri Enstitü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı için hazırlanmış yüksek lisans tezinin verilerinin bir kısmı kullanılarak oluşturulmuştur.

1 Eskişehir Alpu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Milli Eğitim Şube Müdürü, nurisey@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0068-4687.

2 Doç. Dr., ESOGÜ Eğitim Fakültesi Meşelik Kampüsü/Eskişehir, iacun@ogu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1248-1836.

Geliş Tarihi: 13.11.2018 Kabul Tarihi: 15.08.2019

Öz: Araştırmacının amacı, sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf derslerinde kırsal yerleşme şartlarına göre tasarlanmış etkinlik örneklerinin verimliliğinin uygulayıcı öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre incelenmesidir. Çalışma nitel araştırma yaklaşımının eylem araştırması desenine göre yapılandırılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu 6 sosyal bilgiler öğretmeni ve onların öğrencisi olan altı öğrenci oluşturmaktadır. Veriler, yarı-yapılandırılmış öğrenci ve öğretmen görüşme formları, öğrenci ürünleri ve günlükleri yoluyla toplanmıştır. Veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir.

Araştırma sonucunda kırsal yerleşme şartlarına göre tasarlanmış etkinliklerle; kırsal yerleşim bölgelerinde yaşayan birey için avantajlı olduğu, öğretmen ve öğrencilerin hazırlanmışlık ve motivasyonlarına olumlu etkide bulunduğu, etkinliklerin; programın amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme süreçlerine katkı sunduğu bulgularına ulaşılmıştır. Aynı zamanda bu etkinliklerin okul aile işbirliği ve veli desteğini olumlu yönde etkilediği, etkinliklerde genel olarak uygulanan gezi-gözlem, araştırma, işbirlikli öğrenme ve yaparak yaşayarak öğrenme gibi yöntem ve tekniklerin verimlilik sağladığı bulgularına ulaşılmıştır. Bu kapsamda kırsal yerleşimlerde görev yapan öğretmenlere verimi arttırmak için yapılandırmacı öğrenme kuramına uygun ve kırsal yerleşme şartlarına göre etkinlik tasarımları ve geliştirmeleri önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: kırsal yerleşme, sosyal bilgiler, öğretim programı, yapılandırmacılık.

THE EFFICIENCY OF THE ACTIVITIES DESIGNED ACCORDING TO RURAL SETTLEMENT CONDITIONS IN SOCIAL STUDIES

Abstract:

The aim of the study is to examine the efficiency of activities designed in line with the conditions of a rural settlement for 6th and 7th grade social studies. The efficiency of the activities were determined according to views of teachers and pupils. An action research design was employed for the study.

The subjects of the study were 6 social studies teachers and their students.

The data collection tools were; semi-structured interview schedules with teachers and students, students' portfolios and dairies.

The data was analyzed by content analysis technique.

As a result of the research, it has been found that the activities designed according to rural settlement conditions are advantageous for the individuals in rural settlements. Activities carried out have positive effects on the readiness and motivation of the teachers and students. Additionally, the activities contribute to the purpose, content, education process and evaluation processes of the social studies curriculum. They also have positive effects on the school family association and parental support. It is also found out that the methods and techniques such as field trips- observation, research, and cooperative learning and learning by doing proved to be efficient. Activities designed according to rural settlement conditions are advantageous for individuals living in rural settlements. Teachers working in rural settlements should design and develop activities according to rural settlement conditions.

Keywords: rural settlement, social studies, curriculum, constructivism.

1. Giriş

Sosyal bilgiler dersi insan topluluklarının yaşam biçimini; toplumsal, fiziksel ve çevresel özellikleriyle incelemektedir (Öztürk, 2012, s. 4). İnsanoğlu toplumlaşmayı meydana getiren ve sosyal dokuyu oluşturan itici faktördür. Bu anlamda sosyal bilgiler dersinin hedefinde insan topluluklarının doğal ve beşerî ilişkilerinin incelenmesi olgusu yatmaktadır (Kılıçoğlu, 2014, s. 4; Bilgili, 2015, s. 2).

Öğretim programları gerçekleştirilmeye çalışılan kazanımlar için bir eylem planı hazırlamayı hedeflemekle birlikte bu programların; esnek, işlevsel, dinamik ve uygu-

lanabilir olması (Demirel, 2014, s. 3-5), kırsal yerleşmede yaşayan bireyler gibi dezavantajlı konumda bulunan kesimlerin sosyal, ekonomik ve kültürel koşullarını gözetmesi gerekmektedir (Tütengil, 1975, s. 11; Şekerci, 2000).

2016-2017 eğitim öğretim yılında uygulaması devam eden sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf 2005 yılı öğretim programı genel olarak öğrenciyi öğrenme faktörünün şekillenmesinde temel sorumluluğa sahip unsurlardan biri olarak görmüş ve öğrencinin kişisel yaşantı ve bireysel farklılığını göz önünde bulundurmıştır. Programda, öğrenci merkezli dolayısıyla etkinlik merkezli bir öğrenme süreci önemsenmiş ve eğitim öğretim faaliyetlerinin hâkim kuramının yapılandırmacı öğrenme kuramı olduğu belirtilmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [MEB TTBK], 2005, s. 3; Özdemir, 2014, s. 20).

Bir öğrenme kuramı olarak yapılandırmacılık, kişinin kendi öğrenmesini önceki yaşantı ve çevresine göre yeniden yapılandırabildiğini savunmakta olup bu modele dayalı eğitim öğretim etkinlikleri öğrenmede verimliliğin artırılması yönünde katkı sunmaktadır (Açıkgöz, 2014, s. 61-63). Bu bağlamda, araştırma kapsamında öncelikle kırsal yerleşim tanımlanacak, bu yerleşimin avantajları ve dezavantajlarına değinilecek, Türkiye'deki durum ele alınacak ve sosyal bilgiler öğretim programı açıklanacaktır.

1.1. Kırsal Yerleşme

Coğrafi bir kavram olan kırsal yerleşme, belirli tanımları yapılabilen ve köy yaşam biçimi ile oldukça ilintili bir kavramdır. Kentsel topluluklardan önce tarih sahnesine çıkan kırsal toplumların hangi konumda değerlendirilecekleri ve bu toplumların tanımlanmasının hangi ölçütlere göre yapılması gerektiği yönünde birçok ele alış mevcuttur (Günaydın, 2010, s. 204).

Kırsal yerleşme; tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomiye ve kırsal mekânda doğal yaşam koşullarına sahip, nüfus ve sanayi gibi beşerî faktörlerin gelişme kaydetmemiş olduğu yerleşim biçimi olarak incelenebilmektedir (Taş, 2016, s. 25). Kırsal yerleşmeler olarak tanımlanan yerleşim birimleri; köy altı yerleşmeler, köy yerleşmeleri ve kent olarak değerlendirilemeyecek beldelerden meydana gelmektedir (Günaydın, 2010, s. 203). Kırsal yerleşmelerde mekân ve faaliyetler bağlamında kentsel yerleşmelerden farklı bir doğal ve beşerî ortam gözlemlenmektedir. (Taş, 2016, s. 41).

Kırsal yerleşme tanımlarında doğal ve beşerî faktörlerin birlikte değerlendirilmesi hem coğrafi hem de sosyolojik boyutların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu nedenle kırsal yerleşme tanımlamalarına; gelenek, görenek, kırsal yerleşme yaşam biçimi, toprağı kullanım şekli, mesken tipi vb. sosyolojik ve coğrafi ölçütleri de kapsayacak şekilde yeni bir açılım getirilmelidir. Kırsalın daha iyi anlaşılması bağlamında karşıt kavramı olan kentsel yerleşmenin de tanımlanması gerekmektedir. Bu anlamda *kentsel yerleşme* kısaca kırsal olmayan, nüfusun oran itibarıyla fazla ve yoğun bulunduğu, karmaşık ve ileri fonksiyonların yer aldığı, hizmet ve sanayi gibi ekonomik faaliyetlerin yaygın olduğu yerleşim şeklidir (Taş, 2015, s. 29).

Türkiye’de de resmî anlamda net bir kırsal yerleşme tanımı yoktur. Bu konuda en yetkili kuruluş olan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), kırsal tanımlamaları yaparken iki farklı ölçüt geliştirmiştir (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı [GTHB], 2015, s. 14). Birincisinde *yerleşim yerlerinin idari statüsü* temel alınırken, ikincisinde ise *nüfus eşiği* dikkate alınmıştır. Yerleşim yerlerinin idari statüsünde il ve ilçe merkezleri **kent** olarak kabul edilirken, il ve ilçe merkezleri dışında kalan tüm yerleşme alanları (köy, belde vb) **kırsal** olarak kabul edilmiştir. Bu anlamda TÜİK köy ve şehir ayrımlı istatistik sunumları geliştirmektedir. TÜİK’in bu anlamda başvurduğu ikinci kriterde de *nüfus* baz alınmaktadır. Kalkınma Bakanlığı (KB) tarafından 1982 yılında yürütülen Kent Eşiği Araştırmasında bir yerleşim yerinin kent olarak tanımlanabilmesi için en az 20.000 kişilik bir nüfusa sahip olması gerektiği belirtilmiştir (GTHB, 2015, s.14).

Kırsal yerleşmeyi nüfus oranına bağlı olarak açıklamaya çalışan yaklaşımlar kadar onu insanın doğa ile olan ilişki biçimine göre veya ekonomik ilişkilerle açıklayan yaklaşımlar da bulunmaktadır. Kırsallığı, insanın doğa ile ilişkisi bağlamında ele alan yaklaşımlarda sosyolojik faktörlerin, biyolojik ve coğrafi faktörlerle açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir (Günaydın, 2010, s. 203).

1.2. Kırsal Yerleşmenin Avantajları ve Dezavantajları

Kırsal yerleşme kentsel kesime göre daha gelenekçi bir yapı arz ettiğinden, geleneksel toplum olmanın bir işlevselliği olarak toplumsal ilişkiler de daha samimidir. Buna yönelik olarak güçlü bir “biz” duygusu oluşmuştur. Bu tür toplumlarda okul sadece eğitim merkezi değil sosyal ve kültürel bir merkez olma işlevi de üstlenmiştir (Kaya, 2012, s. 121).

İnsanlık tarihinin en önemli ekonomik faaliyetlerinden olan tarım, hayvancılık, ormancılık ve madencilikte kırsal yerleşmeler büyük bir avantaja sahiptir (Taş, 2016, s. 121). Kırsal yerleşmede yaşayan birey doğaya ve doğal coğrafya şartlarına daha çok uyum sağlamış olduğundan (Taş, 2016, s. 25); doğa zekâsı daha gelişmiş, zorlu coğrafya şartlarına daha çok uyum sağlamış ve bünyesi genel olarak kent yerleşmesinde yaşayan bireye göre daha güçlü konumda bulunmaktadır.

Kırsal yerleşmeler kırsal turizm anlamında (yayla turizmi, mağara turizmi, av turizmi, ekoturizm ve açık hava doğa sporları turizmi) oldukça avantajlı konumdadır (Taş, 2016, s. 157). Kırsal yerleşmelerde ayrıca inanç turizmi ve kültür turizmi gibi alanlarda kırsal yerleşmeler cazibe merkezi haline getirilebilir.

Kırsal yerleşmenin kendine has dezavantajları olduğu da savunulmuştur. Bilge (2001, s. 41), kırsallığı ve dolayısıyla tarımsal yaşam biçimini geri kalmışlıkla ilişkili bulmaktadır. Doğal yapıdan kaynaklı olarak ekonomik gelir düzeyi kırsal yerleşmelerde düşüktür. Bu nedenle meskenlerde kullanılan yapı malzemeleri çevrede bulunan volkanik, tortul ve metamorfik taşlardır (Taş, 2016, s. 44). Kırsal yerleşmede eğitim sorunlarına temas eden Şekerci (2000) çalışmasında, öğretmen açısından öğretmenin

nitelikli bir eğitim alamamış olması ve teknolojik ders araç ve gereçlerine ulaşımında yaşadığı güçlüklerden söz etmiştir. Öğrenci açısından ise; sosyo-kültürel, psikolojik ve teknik yetersizlik faktörleri üzerinde duran Şekerci (2000), kırsaldaki öğrenciyi okula gelmeden önce yeterli bir hazırbulunuşluk içinde bulunabilme imkânı bulamamış birey olarak ele almakta, hayatında belki de trafik lambası bile görmemiş bir öğrenciyi trafik ışıklarını öğretmenin zorluğuna değinmektedir. Okullarda verilen eğitim genellikle modern ihtiyaçlar gözetilerek tasarlandığından kırsal yerleşme bireyi bu hususta dezavantajlı konumda bulunmaktadır (Bilge, 2001, s. 43).

1.3. Türkiye’de Kırsal Yerleşme ve Eğitim

Türkiye dünya üzerinde benzerine nadir rastlanan verimli bir fizik yapıya sahip olmakla beraber, her zaman bu yapıdan istifade edebilmek her zaman kolay olmamakta, verimlilik elde edebilmek için doğa insanı kendisi ile belirli bir savaşıma vermeye zorlamaktadır (Tunçdilek, 1980, s.1). Kırsal yerleşme de mevcut zorlu doğa koşulları bu yerleşmelerdeki eğitim sistemine de yansıtılmaktadır. Sadece eğitim durumuna etki etmekle kalmayan bu zorlu koşullar ülkeyi genel bir kırsal kalkınma stratejisi izlemek durumunda bırakmaktadır. Kırsal yerleşmede yaşayan fertlerin, temel toplumsal haklardan, en az kentsel kesim fertleri kadar yararlanmaları gereği UKKS (GTHB, 2015, s. 5)’de belirtilen *yaşam kalitesini arttırmak* tabiri ile oldukça ilintilidir.

Tütengil (1975, s. 175); kırsal yerleşmede eğitimin nitelik ve kalitesini arttırmak için 1970’li yıllarda çeşitli öneriler geliştirmiştir. Tütengil’in (1975, s. 175) özellikle *kırsal yerleşmede verilecek eğitimin kırsal yerleşme koşullarına ve doğasına uygun olmasının gerekliliği ve bölgesel özelliklere dayalı öğretim programlarının geliştirilmesi* yönündeki öneri ve saptamaları araştırmanın ele aldığı konularla örtüşmektedir.

TC Anayasasında (madde/24);F “*Kimse, eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır*” denilmektedir. Bu anlamda tüm örgün eğitim kademelerinde bulunan öğrencilerin ilgili mevzuat gereğince, eğitimde *fırsat ve imkân eşitliği* ilkesinden yararlanması gerekmektedir. Kentsel koşullarda görev yapan öğretmenlerin kentsel yerleşmeye uygun etkinlikler geliştirmesi gerekliliği gibi kırsal yerleşmelerde yaşayan bireylere kırsal yerleşme şartlarına göre tasarlanmış etkinlikler geliştirmek de onların fırsat ve imkân eşitliği ilkesinden yararlanması adına elzemdir. *Eğitim ve öğretim programlarında öngörülmiş kazanımları kazandırmaya dönük olarak yapılan eğitsel aktiviteler* olarak tanımlanabilecek olan etkinliklerin, kırsal koşullarda icra edilmesi esnasında, bu koşullarda dezavantaj gibi duran sosyal, ekonomik ve coğrafi faktörleri avantaja dönüştürebilecek etkinlik uygulamaları şeklinde ortaya konulabilmesi oldukça önem arz etmektedir.

Sosyal bilgiler dersi bir toplumdaki bireylerin sosyalleşmesini temel amaç edinmiş bir temel eğitim kademesi dersidir. Sosyalleşme ise bireyin yaşadığı fizik çevre ile sosyal ve kültürel çevreden etkilenmekte, sosyal kişilik büyük ölçüde bu çevrelerin etkisiyle şekillenmektedir. Bu nedenle kırsal yerleşim bölgelerinde yaşayan temel eği-

tim kademesindeki öğrencilere verilecek sosyal bilgiler dersi içeriğinin ve bu ders için tasarlanacak etkinliklerin büyük ölçüde kırsal yerleşim alanlarındaki fizik çevre ve sosyo-kültürel çevreden alınmasının niteliği arttıracığı düşünülmektedir.

1.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Sosyal bilgiler hem çocuğa sosyal bir kişilik kazandırma, hem yaşadığı toplum ve dünyayı anlamlandırabilme becerisi kazandırma hem de kişisel ve sosyal her türden hak, ödev ve sorumluluklarının bilincinde bir vatandaş olarak yetişmesini sağlamada öncü bir ders olarak öne çıkmaktadır (Yaşar ve Ünlüer, 2011, s. 44).

İnsanoğlu, varoluş aşaması ile birlikte insani aktivitelerini, yaşamsal faaliyetlerini hep belirli bir yol ve yöntem çizerek gerçekleştirmiştir. Yaşama ilgili olan ilgi, ihtiyaç ve sürekliliğini sağlama adına sağlık alanında, kültürel alanda, ekonomik alanda, sosyoloji, felsefe ve psikoloji gibi tüm alanlarda insani gereksinimlerine belirli yolları, izlenceleri takip ederek varmaya çalışmış bu anlamda amaca, ulaşılmak istenen yolda yetişmek üzere yetişekler veya düzenekler hazırlama gereği duymuştur (Demirel, 2014, s. 4).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de eğitimde hedefler ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya konulmuş ve bu anlamda program geliştirme faaliyeti önemsenmiştir. 2004 yılından itibaren MEB tarafından geliştirilen öğretim programlarında hedeflere vurgu yapan kazanım yaklaşımı benimsenmektedir. Kazanımlar öğrencinin önceden belirlenmiş bir zaman dilimi sonunda neyi biliyor (bilgi), neyi duyuyor/anlıyor (duyuş) ve neyi yapabiliyor (devinim) olması gerektiğinin önceden açıklandığı ifadelerdir (Özdemir, 2014, s. 36). Kazanım, bir öğrencinin almış olduğu eğitim ve öğretim sonucu neyi başarabilmesi gerektiğine verilmiş bir ön cevap olarak ele alınabilmektedir. Öğrenciye verilen eğitim öğretim faaliyetleri belirli etkinlikler aracılığıyla öğrenciye aktarıldığından, kazanımları edindirmek etkinlikler yoluyla olmaktadır. Bu nedenle programlarda genel geçer ifade olarak sunulmuş kazanımlar bir ülkenin belirli bir bölgesinde veya kendisine has sosyo-ekonomik, kültürel özellikleri bulunan bir yerleşim alanında uygulanması durumunda; söz konusu yerleşim yerinin özel koşullarını gözeterek etkinlikler uygulanarak mevcut kazanımın sağlanması yoluna gidilmelidir. Bu anlamda kazanım soyut bir kalıp iken, etkinlikler de esnek, dinamik ve işlevsel uygulamalardır (Özdemir, 2014, s. 39; MEB, 2016, s. 35). Doğanay ve Sarı (2008, s. 474) tarafından yapılan bir araştırmada; sosyal bilgiler öğretmenleri çoğunlukla programın en olumsuz yönünün *“kazanımların içinde yaşanan bölgenin tarihi, coğrafyası vb. yerel bilgileri kapsamaması ve daha çok kente yaşam koşulları dikkate alınarak hazırlanmış olması”* olduğunu ortaya koymuşlardır.

1.5. Yapılandırıcılık

Yapılandırıcılık; bilgiyi tanımlamaya çalışan, insanın bilgiye erişimini ve bilgiyi beyinde yapılandırma süreç ve koşullarını inceleyen bir öğrenme kuramı olarak (Açık-

göz, 2014, s. 61) bireyin kendi bilgilerini kendisinin oluşturması ve uygulama sürecini de kendisinin yönetmesini beklemektedir (Erişti, 2013, s. 240). Yapılandırmacılık en çok bilginin doğası ve öğrenmenin nasıl olduğu olgularıyla ilgilenmektedir (Ünlü, 2014, s. 94).

Yapılandırmacı öğrenme kuramına göre başarılı bir eğitim-öğretim sürecinin olmazsa olmazı aktif öğrenme amacına hizmet eden bir öğrenci özerk ve girişimciliğinin temin edilmiş bulunmasıdır. Yapılacak etkinlikler bilişsel etkinlik eksensiz olmalı ve kullanılacak kaynaklar birinci dereceden bilgi kaynakları olmalıdır. Bilginin yapılandırılmasına hizmet edecek olan sorular kişiyi farklı açılardan bakabilmeye sevk edebilecek olan açık uçlu ve düşündürücü sorular olmalıdır (Acun, Kamber ve Akar, 2011, s. 197-198).

Kırsal yerleşim şartlarına göre tasarlanmış etkiliklerde yapılandırmacı öğrenme kuramına uygun etkilikler geliştirmek kazanımların edindirilmesine hizmet edecektir. Sosyal bilgiler 6-7. Sınıflar öğretim programı kazanımlarının kırsal yerleşme koşullarında edindirilebilmesi için geliştirilen etkinliklerin, kırsal yerleşmede öğretmenlik yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin uygulayacağı örnekler oluşturması beklenmektedir. Öğretim ilkelerinden yakından uzağa ilkesinde; insanın belli bir doğa ve toplum etkileşimli çevrede yaşadığı, bu çevreden hem etkilendiği hem de bu çevreyi etkilediği kabulünden hareket edilmektedir (Aşılıoğlu, 2011, s. 32; Ünlü, 2014, s. 65). İnsan toplulukları; fiziksel, zihinsel ve ahlaki her türden davranış ve alışkanlığında hem doğal hem de beşerî çevrenin etkisi altındadır. Kırsal yerleşmede yaşayan bireylerin çevresinin kırsallığı göz önünde bulundurularak, sağlıklı ve etkili bir öğretimde önemsenen yakından uzağa ilkesi kır ve köyde yaşayan ve eğitim alacak birey için kırdan kente ifadesine bürünerek farklı bir boyut kazanmıştır.

Öğrenmenin etkisi ve niteliği ile öğrenmeye katılan organların sayısının fazlalığı arasında doğru orantı bulunduğu, en iyi öğrendiğimiz şeylerin yaparak yaşayarak öğrendiklerimiz olduğu gerçeği günümüz eğitim bilimlerinde kabul görmektedir (Toker, 2003, s. 1; Koçak, 2011, s. 24). Bu anlamda kırsal yerleşim biriminde yaşayan, eğitim ve öğretim faaliyetine katılan bireye sunulan etkinliklerin, yaşamın akışı içerisinde bizzat gördüğü, işittiği, kokladığı hatta hissettiği kırsal yaşam örneklerinden yola çıkılarak hazırlanması eğitim öğretim faaliyetinin kalıcılığına hizmet edecektir. Araştırma, kırsal yerleşmeye has bir öğrenme alanı ve yaklaşımına işaret etmek hususunda özgün bir karaktere sahip olup, ileride yapılabilecek kırsal yerleşme şartlarına göre tasarlanmış etkinlik geliştirme çalışmalarına katkı sunabilecek niteliktedir. Çalışma, sosyal bilim bağlamında kent eğitim öğretim etkinliği- kır eğitim öğretim etkinliği gibi bir alan ayrımına işaret etmek, kırsal yerleşme koşullarını avantajları yönüyle de irdelemek ve etkinliklerde yapılandırmacı öğrenme kuramını kırsal yerleşim şartlarına uyarlamak gibi özelliklerinden dolayı da alana katkı sunabilecek ve başka araştırmacılar tarafından geliştirilebilecek niteliktedir.

Bu çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

a. Kırsal yerleşmede uygulanan yapılandırmacı sosyal bilgiler etkinliklerinin öğrencinin akademik başarısına etkisi nedir?

b. Kırsal yerleşmede uygulanan yapılandırmacı sosyal bilgiler etkinlikleri, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı ilgilerini nasıl etkilemektedir?

c. Kırsal yerleşmede uygulanan yapılandırmacı sosyal bilgiler etkinlikleri, öğretmen ve öğrencilerin hazırbulunuşluğu ve motivasyonunu nasıl etkilemektedir?

d. Kırsal yerleşmede uygulanan yapılandırmacı sosyal bilgiler etkinlikleri, öğretim programının amaç, içerik, öğrenme süreci ve değerlendirme süreçleri açısından nasıl bir etkiye sahiptir?

e. Kırsal yerleşmede uygulanan yapılandırmacı sosyal bilgiler etkinliklerinde öğretmenlerin yapılandırmacı öğrenmeyi gerçekleştirme yeterlikleri nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması modelidir. Nitel araştırmalar bir konuya yönelik olay ve algıların yoğun bir deneyim ve süreklilik sağlanarak ortamın doğallığında, gerçekçi ve bütüncül olarak çalışılması ile ortaya çıkan yöntemlerdir. Araştırma süreci yorumlamaya dayalı olan nitel araştırmalarda (Creswell, 2014, s. 187; Seggie ve Bayyurt, 2015, s. 15); gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi teknikler kullanılmakta olaylar niteliksel boyutta ele alınmaktadır (Özdemir, 2010, s. 323; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 45; Buran, 2015, s. 43).

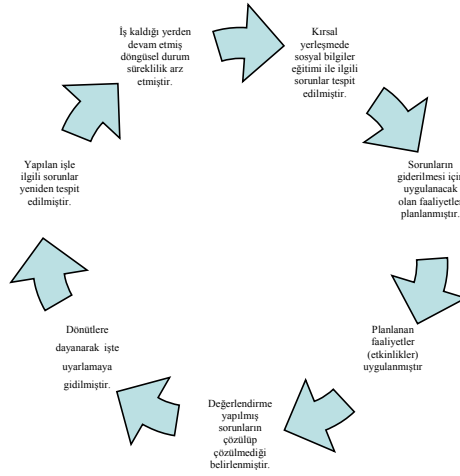
Nitel araştırmalarda araştırmanın doğal ortamda gerçekleştirilmesi (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 66; Berg ve Lune, 2015, s. 25) ve katılımcı görüşlerinin samimi ve doğal ortamda alınması önemsenmekte (Creswell, 2016, s. 20), araştırmaya katılım gösterenlerin algı ve deneyimlerini ortaya koymak çok önemli görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 63). Bu çalışmada da araştırma konusu ile ilgili olarak öğretmen ve öğrencilerin algı ve deneyimlerini ortaya koymak önemli görülmüştür. Bu nedenle nitel veri toplama teknikleri tercih edilmiş ve yer yer doğrudan alıntılara yer verilerek yorumlanmıştır.

Nitel araştırmalarda araştırmacının rolü yöntemden önce gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 61). Araştırmacının; araştırdığı ortamda mesai harçayarak katılımcılarla doğrudan görüşebilecek konumda olması ve katılımcılarla aynı mesleki deneyime sahip olması; deneyim ve bakış açılarını araştırmasında kullanabilmesi ve araştırma sürecinin bir parçası olabilmesine imkân tanımıştır.

Eylem araştırması; herhangi bir çalışmadaki aksamaları belirleme ve çözme amacına yönelik, araştırmacının sadece kendisi veya başka bir araştırmacı ile birlikte ça-

lışarak uygulama sürecinin bizzat yürütücüsü olduğu ve çalışması sonucunda çeşitli bulgulara ulaşmasını sağlayan nitel bir araştırma desendir (Aksoy, 2003, s. 485-486; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 63). Araştırmacının, araştırma sahası olan Alpu ilçesinde görev yapıyor olması; araştırmaya bizzat katılım gösterebilmesine, çalışma sahasında rahatça mesai harcayabilmesine, deneyim ve bakış açılarını elde ettiği verilerin analizinde kullanabilmesine ve kısaca sürecin doğal bir parçası olabilmesine imkân vermiştir.

Araştırmanın eylem araştırması döngüsü şeması aşağıda ele alınmıştır.

Şekil 1. Araştırmanın Eylem Araştırması Döngüsü Şeması

Eylem planı olarak işlev gören bu döngüde kırsal yerleşim bölgelerindeki sosyal bilgiler dersinin içeriğinde ve tasarlanan etkinlik örneklerinde kırsal yerleşimin fiziksel, sosyal ve kültürel çevre koşullarına uygunluğunun dikkate alınmadığı, bu alanda kapsamlı çalışmaların bulunmadığı gibi sorunlar tespit edilmiştir. Bu sorunlara çözüm olacak şekilde eylem planı geliştirilmiştir. Bu eylem planı doğrultusunda bu amaca uygun etkinlikler tasarlanmış, uygulanmış ve amaca uygun sonuca gidilip gidilmediği değerlendirilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Alpu ilçesi temel eğitim kademesinin ortaokullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinden hem kırsal koşullarda hem de kentsel koşullarda çalışmış, böylece ikisini karşılaştırma imkânı bulabilmiş, altı kişilik ortaokul sosyal bilgiler öğretmenleri ve bu öğretmenlerin öğrencilerinden gönüllük esasına göre belirlenmiş altı kişilik öğrenci grubu oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan

öğrenciler ise uygulamanın yapıldığı sınıflarda öğrenim görmekte olup uygulamaya gönüllü olarak katılmıştır.

2.3. Okul ve Ev

Araştırma kapsamına alınan ortaokullar tarım ve hayvancılıkla geçimini sürdüren mahallelerde bulunmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin yaşadığı evler kırsal yerleşmenin sosyal ve kültürel değerlerini yansıtan evlerdir. Evlerde yaşayanlar; tarım, hayvancılık, ormancılık ve dış illerde geçici işçilik olarak daha çok kırsal yaşam biçiminin getirisi olan işlere sahiptir.

Okul-aile-öğrenci arasındaki işbirliği öğrenci başarısı için oldukça etkilidir. Çocukların ilk öğretmenleri olan anne ve babaların oluşturduğu okul aile birlikleri ile çocuğuyla ilgilenen velilere ulaşmak, velilerin okul tarafından eğitilmesi, okul ve aile arasında iletişim sağlamak, aileleri eğitim öğretim sürecine katmak, yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak hedeflenmektedir (Çalışkan ve Ayık, 2015, s. 72). Okul aile birlikleri genellikle şehirlerde işlevsel olup öğrenci başarısını arttırmak için var olmakta, buralarda kurs, seminer, sınav, tiyatro, sinema, spor, sanat, gezi, kermes vb etkinlikleri planlayabilmektedir (Çalışkan ve Ayık, 2015, s. 72). Köylerde ise bu anlamda güçlü bir okul aile birliği yapılanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Köylerde etkin vatandaş yetiştirme amacına uygun yapılacak çalışmalar kapsamında, köylüyü okulun sorunlarını çözecek yapının bir paydaşı yapmak hatta tasarlanacak etkinlik süreçlerinde onu sürecin önemli bir parçası olarak değerlendirmek gerekmektedir.

2.4. Geçerlik ve güvenilirlik

İç geçerlik inandırıcı olmak, dış geçerlik aktarılabirlik, iç güvenilirlik tutarlılık, dış güvenilirlik ise teyit edilebilirlik ile ilişkilendirilebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 289). Çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamaya dönük olarak, Yıldırım ve Şimşek (2013, s. 298) tarafından önerilmiş; uzman incelemesi, katılımcı teyidi, ayrıntılı betimleme ve çeşitleme gibi çalışmalar yapılmıştır.

2.5. Etkinlikler ve uygulama

Araştırma uygulaması için araştırmacı tarafından hazırlanan eylem planının bir parçası olarak otuz sekiz adet (Ek. Etkinlik Örneği) etkinlik hazırlanmıştır. Etkinlikler bir ders planı olarak düşünülmüştür. Bir ders planında; hedefler (amaçlar), içerik (muhteva, üniteler, konular), eğitim durumu (öğrenme yaşantıları) ve değerlendirme öğelerinin bulunması hususunda bir fikir birliği oluşmuştur (Çelik, 2006, s. 2; Tan, 2011, s. 15-22). Bu anlamda çalışma sürecinde hazırlanan 6. sınıflar için yirmi üç, 7. sınıflar için de on beş olmak üzere toplamda otuz sekiz etkinlikte özellikle bu bölümlere yer verilmiştir.

Her etkinlikte mutlaka bir amaç bölümü yer almış ve bu bölümde etkinliğin hedeflediği kazanıma ulaşma amacı yansıtılmıştır. Amaçlar hazırlanırken öncelikle 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda belirtilen genel amaçlar esas alınmış ve öğretim

programında yer alan sosyal bilgilerin amaçları ölçü olmuştur. Her etkinlikte içerik, açıklamalar ve konuyu açıklayan süreç bölümünde detaylandırılmıştır. İçerik amaca dayalı olarak düzenlenmiştir. Yine her etkinlikte amaca dayalı ve içeriği yansıtan eğitim durumları adım adım ele alınmıştır. Gerekli görüldüğü durumlarda öğretmen ve öğrenciler için, uygulama yönergeleri hazırlanmıştır. Bu yönergelerde hem eğitiçiye hem de öğrenme sorumluluğunu üstlenmiş öğrenciye süreç boyunca rehberlik yapılmıştır. Her etkinliğin mutlaka bir değerlendirme bölümü hazırlanmış böylelikle yapılan etkinlik faaliyetleri ile amaca ulaşıp ulaşılmadığı, öngörülen içeriğin yapılandırılıp yapılandırılmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Dönem başında katılımcı öğretmenlerle etkinliklerin uygulanması konulu toplantılar yapılmıştır. Etkinlik uygulamaları başladıktan sonra da haftalık olarak, etkinliklerde karşılaşılan sorunların ve çözüm önerilerinin irdelendiği, elde edilen başarı ve öğrenmelerin değerlendirildiği toplantılar yapılmıştır. Etkinliklerin iyileştirilmesinde ve verilerin sağlıklı bir şekilde toplanmasında araştırmacı tarafından çeşitli önlemler alınmıştır. Öncelikle araştırmacı tarafından yapılan kontroller sonucunda notlar tutulmuştur. Gerekli görüldüğünde öğretmenler, öğrenciler veya her ikisi için uygulama yönergeleri hazırlanmıştır. Her etkinlik esnasında öğretmenler tarafından tutulan günlükler araştırmacı tarafından teslim alınmış, daha sonra incelenmiş, ilgili notlar alınmış ve anlaşılmayan yerler birlikte gözden geçirilmiştir. Böylece uygulamayı iyileştirmek için hem bir fikir alış veriş yapılmış hem de öğretmenlere yapılması gerekenlerle ilgili destek sunulmuştur.

Ayrıca araştırmacı tarafından yapılan inceleme sonucunda etkinliklerin sosyal bilgilerin genel ve özel amaçlarını gözeten doğasından ve genel geçer ifadelerle sahip olmasından dolayı, 2017-2018 eğitim öğretim yılında geliştirilen sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarına da uygun olduğu tespit edilmiştir.

2.6. Veri Toplama Araçları

Çalışmada, nitel veri toplama aracı olarak; araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmen ve öğrencilerin görüşlerini tespit etmeye yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formları ve etkinlikleri uygulayan öğretmenlerin ders esnasında tutmuş oldukları günlükler kullanılmıştır.

Görüşme bir veri toplama tekniği olarak katılımcıların deneyimlerine, tutumlarına, görüş ve önerilerine ilişkin verileri ortaya koymada oldukça etkili ve verimli bir teknik olduğundan (Güler, Halicioğlu ve Taşgın, 2015, s. 132-133) tercih edilmiştir. Görüşme formu yarı yapılandırılmış bir görüşme şeklinde hazırlanmış ve görüşmeler uygulamanın sonunda yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacı tarafından sonradan ortaya çıkabilecek sorular sormayı mümkün kılacak esneklikte hazırlanırlar (Güler, Halicioğlu ve Taşgın, 2015, s. 115). Aynı zamanda araştırmacı yarı yapılandırılmış görüşmelerde görüşülen kişi ile birden fazla görüşme yapabilmekte

ve daha önce sormayı unuttuğu soruları sorabilmektedir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015, s. 116).

Etkinliklerin uygulanması esnasında uygulamaya katılan öğretmenler tarafından günlük tutulmuştur. Bu günlükler veri toplama aracı olup veri analizine tabi tutulmuştur. Günlüklerde genel olarak eksiklikler, avantajlar, öğrenci ilgi ve başarısı üzerine odaklanılmıştır. Günlüklerin öğrencilerden gelen geri dönüşler çerçevesinde yansıtıcı yönü güçlü bir yapıyı sağlaması düşünülmüştür.

2.7. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

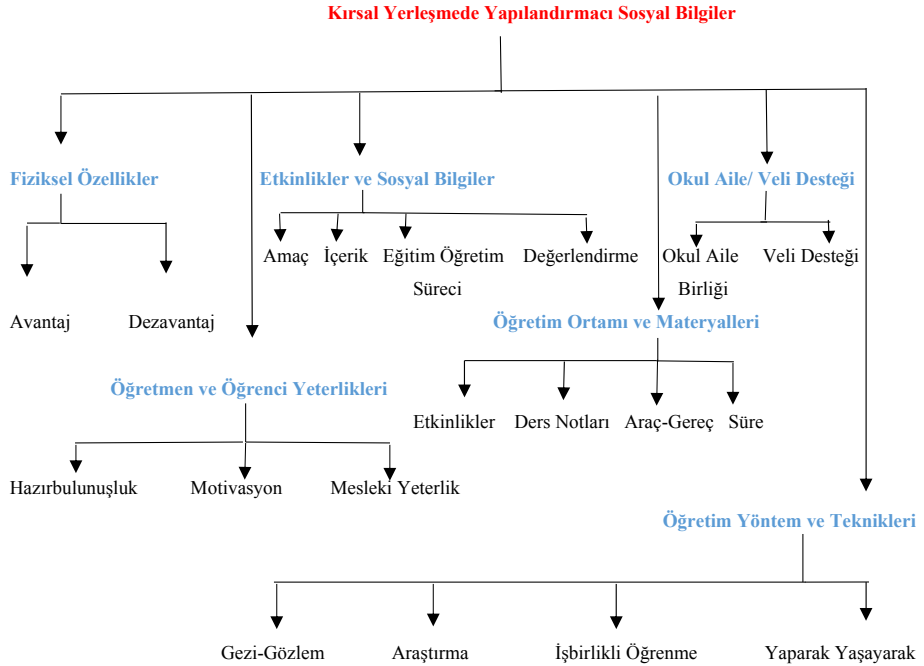
Veri toplama sürecinden önce araştırmada verilere kaynaklık teşkil edecek etkinlik uygulaması ve görüşme gibi uygulamalar için Eskişehir İl Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra katılımcı öğretmenler çalışma hakkında detaylı bir şekilde bilgilendirilmiş, uygulama süreci ile ilgili olarak görüş ve önerileri alınmıştır. Etkinlik örnekleri hazırlandıktan sonra öğretmenler bu etkinlikleri verilen süre içerisinde uygulamıştır. Etkinlikler öğretmenler tarafından çoğunlukla sınıf ortamı dışında uygulanmış olup böylelikle kırsalın dezavantajı, öğrencileri hayatın içine sokarak, avantaja çevrilmeye çalışılmıştır. Öğretmenler ders etkinliklerinde karşılaşılan hususlarla ilgili olarak not tutmuş ve bu notlardan verilerin önemli bir kısmını oluşturan günlükler ortaya çıkmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler öğretmen ve öğrencilerin istekleri doğrultusunda ses kaydı yapılmadan karşılıklı soru cevap şeklinde uygulanmıştır. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından not alınarak kaydedilmiştir. Veriler; kavram ve ilişkilerin derinlemesine elde edilmesi ve verilere kaynaklık eden metinlerin içinde gizli kalması muhtemel anlamların ortaya çıkarılmasına imkân vermesi ve bunları yaparken araştırmacıya belirli bir esneklik sağlaması (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015, s. 333) nedeniyle içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir.

Verilerin kodlanması sürecine geçilmeden önce veri seti araştırmacı tarafından birkaç defa okunmuştur. Elde edilen toplam verilerin kavramsallaştırılması amacıyla bu veriler anlamlı bölümlere ayrılmış, bu bölümlerin her biri için hangi anlamın oluştuğu tespit edilmiştir. Kodlama öncesinde erişilen kavramların bir kısmı araştırmacının önceki bilgilerinden, bir kısmı araştırmacı tarafından tarama işlemine alınan ilgili literatürden kalan kısmı da toplanan veri setinden elde edilmiştir.

Kodlardan temalara ulaşmak için öncelikle kodlar bir araya getirilmiş ve incelenmiştir. Verileri kodlar üzerinden kategorize edebilmek adına kodlar arasındaki ortak yönler benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. Benzerlik ve ilişki biçimlerine göre kodlar her birkaç tanesi bir çatı altında olacak şekilde temalaştırılmıştır. **Kırsal yerleşmede sosyal bilgiler** ana konusu etrafında şekillenen bölümler tabloda ele alındığı gibi; *fiziksel özellikler, öğretmen ve öğrenci yeterlikleri, etkinlikler ve yapılandırmacı sosyal bilgiler, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim materyalleri ve süresi ve veli desteği* olarak altı bölüm halinde incelenmiştir.

3. Bulgular

Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Sınıflandırılmış Araştırma Bulguları Kavram Haritası

3.1. Fiziksel Özellikler ve Etkinliklerin Verimliliği:

Fiziksel özellikler teması altında etkinliklerin kırsal yerleşmedeki avantaj ve dezavantajları ele alınmıştır.

Şekil 3. Fiziksel Özellikler Teması Kavram Haritası.

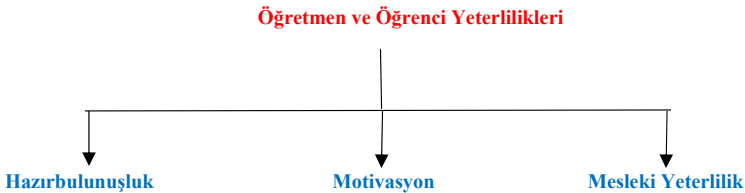
Kırsal yerleşmeye has fiziksel özelliklerin ve bu yerleşme şartlarına göre tasarlanmış etkinliklerin avantaj ve dezavantajlarının ele alındığı bu bulguda; mevcut fiziksel koşulların dezavantajlı olma durumunun sorgulandığı sorulara **Öğretmen-2** "...Kırsal yerleşme koşullarında öğretmenlik yaptığım dönemlerde yaşadığım en büyük sıkıntılardan biri daha çok kent koşulları dikkate alınarak hazırlanmış etkinliklerin köy koşullarında uygulanması sırasında ortaya çıkan hedef / kazanım- realite çelişkisiydi. O dönemde ve şu anda da Alpu kırsalındaki eğitsel faaliyetlerimde hem öğretim programında belirtilen kazanımları elde ettirecek hem de kırsal koşulların ve kırsal yaşam biçiminin içerik olarak alındığı etkinliklere ihtiyaç duymuşumdur..." demiştir.

Kırsal yerleşme koşullarına uygun olarak uygulanan etkinliklerin verimliliğinin kendilerine sorulduğu öğrencilerden **Öğrenci-3** "...Bizler kaz yetiştirmekteyiz. Aynı zamanda babam arıcılık yapıyor. Kümes hayvancılığı ve küçük ile büyük baş hayvancılığı da yapmaktayız. Süt ve yumurta gibi organik ürünleri satmaktayız. Bu nedenle etkinlikler bana çok faydalı oldu. Çünkü benim daha önceden hem tarımsal faaliyetler hem de hayvancılık faaliyeti ile ilgili oldukça bilgim vardı. Bu bilgilerimi bilimsel bilgilerle karşılaştırıp geliştirme fırsatı buldum." demiştir.

Görüşlerine başvurulmuş ve görüşlerinden çeşitli aktarmalar yapılan öğretmen ve öğrencilere göre, uygulanan etkinlikler, araştırmanın amacına uygun bir şekilde verimli ve öğretim programının amaç, içerik, öğretim öğrenim süreci ve değerlendirme süreci gibi aşamaları bağlamında avantajlı bulunmuştur. Etkinlik uygulamaları neticesinde görüşlerine başvurulmuş öğrenciler, genel olarak etkinlikleri kendilerine yakın bulduklarını, günlük yaşam biçimleri ile ilişkili bulduklarını, anne babalarının meslekleri ile ilgili olan etkinliklerden çok yararlandıklarını, önceki bilgilerinin yeni bilgilerini desteklediğini, konuların işleniş ve değerlendirme süreçlerinde zorlanmadıklarını ifade etmişlerdir.

3.2. Öğretmen ve Öğrenci Yeterlikleri: Hazırbulunuşluk, Motivasyon ve Mesleki Yeterlik

Bu tema altında; araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin hazırbulunuşluk, motivasyon ve mesleki yeterlikleri ve uygulamaya katılan öğrencilerin hazırbulunuşluk ve motivasyonları ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır.

Şekil 4. Öğretmen ve Öğrenci Yeterlikleri Kavram Haritası

Kırsal yerleşmede uygulanan yapılandırmacı 6. ve 7. sınıflar sosyal bilgiler dersi etkinlikleri öncesi ve etkinliklerin uygulanması sürecinde hazırbulunuşluk ve motivasyon durumları ile öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini ortaya koymak için onlara çeşitli sorular yöneltilmiştir.

Uygulanan etkinliklerde öğretmen ve öğrencilerin hazırbulunuşlukları, motivasyonu ve öğretmenlerin mesleki yeterliği ile ilgili bulgulara ulaşmak için yöneltilen sorulara **Öğretmen-2** "... Kırsal yerleşmede yaşayan kişi kırsal yaşam biçimine ait sanatsal, kültürel, sportif, ekonomik, sosyal, psikolojik, sosyolojik vs. her türden yaşam kesitine sahip bulunduğu kır veya köy yaşamından esinlenmemiş etkinlikler öğrencinin hazırbulunuşluğunun yetersizliği ile karşı karşıya kalırlar. Bu nedenle uyguladığımız etkinliklerde öğrencilerin hazırbulunuşluk anlamında hem yeterlik bağlamı hem de kişisel özellik anlamında oldukça iyi düzeyde olduğu görülmüştür." demiştir. Görüldüğü üzere öğretmenler uygulanan etkinliklerin kırsal yerleşme şartlarına göre tasarlanması ile öğretmenin hazırbulunuşluğu arasında bir ilişki kurmuştur.

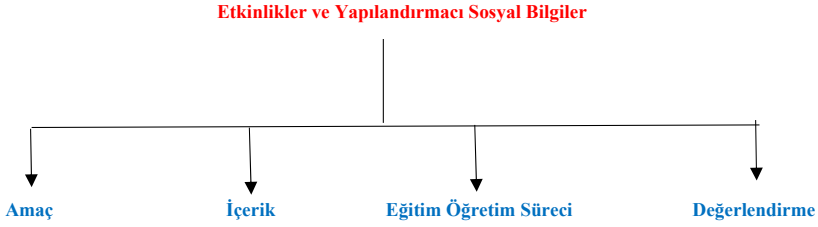
Öğretmen-3 ise "motivasyon bildik ve tanıdık işle meşgul isen artar. Köyde yaşayan öğrenci köyle ilgili etkinlikler uygularsa bu onun motivasyonunda bir artışa neden olur. Öğrencisinin motivasyonunu arttırmış bir öğretmen de doğal olarak uyguladığı etkinliğe daha çok motive olabilecektir. Biz de bu etkinlikleri uygularken bu anlamda iyi bir moral ve motivasyona sahiptir" demiştir.

Öğretmenlerin mesleki yeterlilik durumları ile ilgili olarak da **Öğretmen-1** şöyle belirtmiştir: "Öğretmenlerin mesleki anlamda her türlü koşullarda çalışabilecek şekilde yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Ancak bu durum ülkemizde pek de istenilen düzeyde değildir. Örneğin eğitim fakültelerimizde özellikle sınıf öğretmenliği bölümlerinde kırsal ve köy hayatını anlatan veya betimleyen bir ders bulunmamaktadır. Köye veya kırsal yaşama dönük uygulanabilecek etkinlikler ayrıca anlatılmamakta ve bu nedenle genellikle köyde öğretmenliğe başlayan öğretmenler daha önce pek de karşılaşmadıkları yeni bir yaşam biçimi ile karşılaşmaktadırlar..." demiştir.

Öğrencilere yöneltilen ve etkinliklerin kendi hazırbulunuşluk ve motivasyonuna yaptığı katkıyı ortaya koymaya çalışan sorulara **Öğrenci-4** "uyguladığımız etkinlikler ile ilgili önceden yeteneğimiz vardı. Bu nedenle etkinlikler çok eğlenceli geçti" cevabını vermiştir.

3.3. Etkinlikler ve Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler Eğitimi

Bu tema adı altında etkinliklerde yer alan; amaç, içerik, eğitim öğretim etkinlikleri ve değerlendirme aşamalarının verimliliği sorgulanmıştır. Mini program formatında düzenlenen etkinliklerin öğretim programına uyumluluğu ortaya konulmuştur.

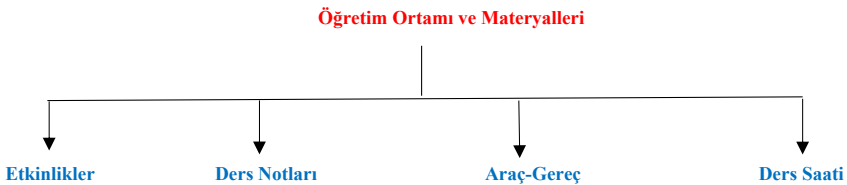
Şekil 5. Etkinlikler ve Yapılandırıcı Sosyal Bilgiler Kavram Haritası.

Öğretmenlere kırsal yerleşmede yapılandırıcı sosyal bilgiler etkinliklerinin öğretim programında belirtilen amaç, içerik, öğrenme öğretme faaliyetleri ve değerlendirme süreci bağlamında verimli olup olmadığını tespit etmeye dönük sorular sorulmuş olup bu hususta elde edilen verilerden örnek aktarımlar aşağıya alınmıştır.

Öğretmen-5 "...Bir insana sunacağın herhangi bir eğitimde öncelikle bu eğitimi sağlamadaki amacını tespit etmelisin. Vereceğin eğitimin öğreteceğin hususun bir içeriği, bir konusu bulunmalıdır. Öğrenme ve öğretmenin üzerine bina edileceği eğitim öğretim süreç ve faaliyetleri bulunmaları bu faaliyetler seni sonuca yönlendirmelidir. Ve en son olarak vermiş olduğun eğitimin amacına ulaşmış olup olmadığını denetlemen ve geri bildirimlerde bulunabilmen yani değerlendirme sürecini sağlıklı bir şekilde yapman gerekiyor..." demiştir. Görüşlerine başvurulan öğretmenler amaca ulaşmada etkinliklerin verimli olduğunu düşünmektedir. Ayrıca içeriğin kırsal yerleşme konularından oluşması öğrenme öğretme sürecinin kırsal yaşamla ilişkilendirilmesi ve değerlendirme faaliyetlerinin de amaca uygun şekilde yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

3.4. Öğretim Ortamı ve Materyalleri ile İlgili Bulgular:

Bu tema altında, etkinliklerin niteliği, ders esnasında tutulan notların verimliliği, kullanılan araç-gereçler ile ders süresinin uygunluğu ile ilgili sorulara yanıt aranmıştır.

Şekil 6. Öğretim Ortamı ve Materyalleri Kavram Haritası

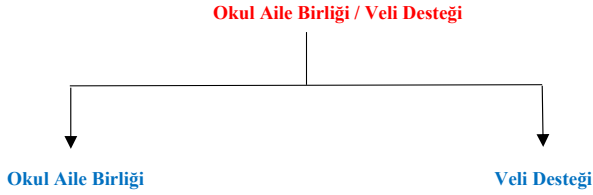
Bu anlamda **Öğretmen-4** "Etkinlikler geliştirilirken kırsal yerleşme koşulları gözeticimlidir. Gerekirse bölgesel koşullara uygun orijinal etkinlikler hazırlanmalı veya en azından kırsal koşulları da içerecek şekilde genişletilmeli ve esnetilmelidir " demiştir.

Ders notları ile ilgili olarak da **Öğrenci-1** “Etkinlikler esnasında defterimize tuttuğumuz notların faydasını gördüm. Sınava yüksek not almamdaki en büyük etken bu notlardı” demiştir. Derste kullanılan araç-gereçlerle ilgili olarak da **Öğrenci-6** “Derste kullandığımız harita, atlas, küre gibi araç gereçler işlediğimiz konuları hem eğlenceli hem de anlaşılır kıldı” demiştir. **Öğretmen-2** etkinliklerin uygulanması esnasında tutmuş olduğu gün-lüklerde “...kaz etkinliği konulu etkinlikte kazların doğum, büyüme ve yetiştirilmesini anlatan video izletildi. Daha sonra video ile ilgili sohbet yapıldı. Değerlendirme sınavı yapacaktık ancak zaman yetmedi. Bu ve diğer etkinlikler için haftalık ders saati sayısı oldukça yetersiz kalıyor...” **demiştir.**

Görüldüğü üzere öğretmenler kırsal yerleşme şartlarında ve yapılandırmacı öğrenme kuramına göre hazırlanan etkinlikleri, süreççerisinde tutulan ders notlarını ve kullanılan araç gereçleri uygun görmüşlerdir. Kullanılan araç ve gereçlerin kentsel yerleşmedeki etkinlik uygulamalarında olduğu gibi kırsal yerleşme şartlarında da olumlu bir işleve sahip olduğu belirtilmiştir. Ders saatinin ise kırsal yerleşme şartlarına göre tasarlanan etkinliklerin uygulanması esnasında yetersiz kalabildiği belirtilmiştir.

3.5. Okul Aile Birliği ve Veli Desteği ile İlgili Bulgular

Etkinliklerin uygulanması esnasında okul aile birliğinin işlevselliği ve verimliliği ortaya konulmuştur.

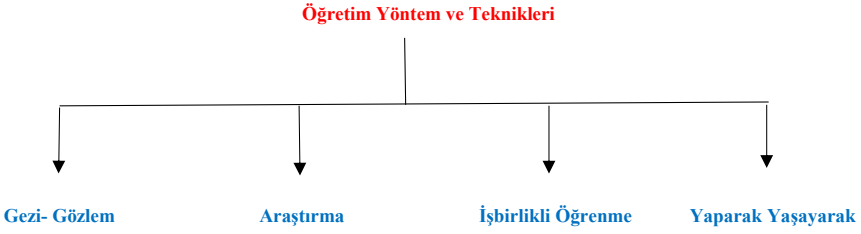

Şekil 7. Okul Aile Birliği / Veli Desteği Kavram Haritası.

Etkinliklerde okul aile birliği ve veli destek ve ilgisinin niteliğini bulmaya dönük olarak sorulan sorulara; **Öğretmen-2** “...uygulama imkânı bulduğumuz etkinliklerde okul aile birliği ve veli desteğini, ev ödevlerinde velilerin öğrencilerle daha çok ilgilendiğini hele hele araştırma süreci gerektiren ödevlerde daha da katkı sunduklarını gözlemledik” demiştir.

3.6. Öğretim Yöntem ve Teknikleri ile İlgili Bulgular:

Etkinlikler uygulanırken ağırlıklı olarak aktif öğrenmeyi sağlayıcı gezi-gözlem ve araştırma gibi yöntem ve tekniklere öncelik verilmiştir. Aşağıda elde edilen bulgular bir kavram haritası ile gösterilmektedir.

Şekil 8. Öğretim Yöntem ve Teknikleri Kavram Haritası

Gezi gözlem tekniğinin kırsal yerleşmenin yapılandırmacı sosyal bilgiler etkinliklerinde kullanılması ile ilgili olarak **Öğretmen-1** "gezi gözlem tekniğinin, özellikle baraj etkinliği, kaz etkinliği, güvercin etkinliği uygulanırken gözlemlediğimiz gibi doğrudan doğruya kırsal yaşamla ve onun üretim biçimleri olan; tarım, hayvancılık ve ormancılık ile ilintili olmasındandır ki, çok verimli olduğunu gördük. Gerçekten de gezerek bizzat görülen yerlerle ilgili öğrenmeler kalıcı oluyor..." demiştir.

4. Sonuç- Tartışma ve Öneriler

4.1. Sonuç ve Tartışma

Karadeniz (2014, s. 8)'e göre kırsal yerleşmedeki eğitim, seviye olarak geri ve imkânlar bakımından oldukça kısıtlıdır. Ece (2012, s. 8), kırsalın coğrafi, sosyal, demografik vb. dezavantajlarının eğitime de yansımalarını ve bu durumun kırsal eğitimi verimsiz kıldığını savunmuştur. Yine aynı şekilde Kolcu (2011, s. 8), eğitimde kalitenin artmasını kırsal koşulların iyileştirilmesi ve kentselleştirilmesi ile mümkün görmektir. Garan ise (2005, s. 11) kırsal eğitimin kırsalda toplumsal bağlılık ve yardımlaşmanın güçlü olması, okulun sadece bir eğitim kurumu olarak değil aynı zamanda bir sosyo-kültürel bütünleşme yeri olduğu gerçeği ve dayanışmanın güçlülüğünün eğitimi güçlendirebileceği gibi avantajlarına temas etmekle birlikte, kırsalda yapılabilecek ve kırsalı kentselden daha avantajlı konuma getirebilecek somut eğitim öğretim yaşantılarından söz etmemektedir. Kırsal yerleşme eğitimi iyileştirilmesi gerekli bir süreç olarak değerlendirme eğilimine sadece Türkiye'de değil başka ülkelerde de rastlanmaktadır. Örneğin Kannapel ve DeYoung (1999, s. 68,69) kırsal yerleşmenin dezavantajlarına vurgu yapmış ve kırsal yerleşkelerdeki eğitimin kent yerleşkelerindeki eğitime göre genellikle daha düşük seviyede olduğunu belirtmiş ve bu hususu daha çok kırsal koşullarla ilişkilendirerek kent yaşamınca sunulan eğitim fırsatlarını kırsalın sunamayacağını belirtmiştir.

Ele alınan örnekler de göstermektedir ki, kırsal yerleşme yaşamı bir toplumsal realite olarak değerlendirilmekle beraber kırsal yerleşme, kendisinden bir an önce kurtulması ve yerini kentsel yerleşmeye bırakması gereken bir olgu olarak düşü-

nülmektedir. Dolayısıyla kırsal yerleşme eğitiminin sınırlarının mümkün olduğunca daraltılması gerektiği ve var olan eğitim öğretim faaliyetlerinin yumuşatılarak veya sosyal devlet ilkesinin işlettilmesi suretiyle pozitif ayrımcılık yapılarak desteklenmesi düşüncesi savunulmaktadır.

Bu araştırmada ise kırsal yerleşme eğitiminin avantajlı olabileceğini ortaya koyan somut eğitim öğretim yaşantılarına ulaşılmıştır. Bu anlamda doğaya daha yakın olan bireylerce, doğal yaşama kentsele oranla daha yakın olan kırsal yerleşmede tasarlanmış etkinlikler ile programda yer alan kazanımlar edinilmiştir.

Doğanay ve Sarı (2008, s. 474) sosyal bilgiler öğretmenleri ile yaptıkları araştırmada *“Kazanımların içinde yaşanan bölgenin tarihi, coğrafyası vb. yerel bilgileri kapsamaması ve daha çok kent yaşam koşulları dikkate alınarak hazırlanmış olması”* hususunu mercek altına almışlardır. Araştırmada bölgesel faktörlerin dikkate alınmaması olgusunda sorumluluk kazanımlara yüklenmiştir. Oysaki kazanımları edindiren etkinliktir. Dolayısıyla kırsal koşullara uygun olarak hazırlanacak etkinliklerin kazanımı sağlayıcı rolü dikkate alınmalıdır. Yerel ve bölgesel özelliklerin ihmal edilmemesi sadece kazanımları değiştirmek ile değil kazanımları edindirecek uygun etkinliklerle de sağlanabilmektedir. Bu görüşten hareketle uygulama yapılacak bir kırsal alanda, uygulayıcı öğretmen etkinlik hazırlarken, etkinliklerinin içinde yaşanan bölgenin; tarihi, coğrafyası vb. yerel bilgileri kapsamasına ve kırsal yaşam koşullarını dikkate almasına özen göstermelidir.

Ancak kırsal yerleşme şartlarına göre etkinlik tasarlama ve uygulama sürecinde koşullardaki teknolojik alt yapının yetersiz olmasından kaynaklı sorunlar ortaya çıkabilecektir. Sadece kırsal yerleşme şartlarına odaklanmak; küreselleşen ve kültürlenmiş küçük bir köy olan dünyamızda çeşitli dezavantajları barındırmaktadır. Çünkü dünyadaki coğrafi bölgeler ve yerleşmeler her geçen gün daha çok benzeşmekte dolayısıyla kır-kent ayrımı her geçen gün daha çok ortadan kalkabilmektedir. Bu bağlamda kırsal yerleşme şartlarına göre etkinlik hazırlayacak öğretmenlerin bu hususları da göz önünde bulundurması gerekecektir.

Elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara göre; eğitimde kırsal ve kentsel alan ayrımına ve bu alanlar için ayrı ayrı geliştirilecek etkinliklerin, her bir alanın sosyolojik koşullarına odaklanmak faydalı olacaktır. Bu anlamda kırsal yerleşme şartlarına göre etkinlik tasarlanmanın avantajlarına dönük yapılacak çalışmalar alanyazına katkı sunacaktır. Daha önce yapılan çalışmalar (Garan, 2005; Ece, 2012; Karadeniz, 2014; Kolcu, 2011) genellikle kırsal yerleşmedeki dezavantajlara yoğunlaşmışken ve elde edilen bilgiler bu dezavantajlı konumu irdelerken bu araştırma kırsal alanın avantajlarını da irdemiş, kırsal alanda uygulanacak eğitim öğretim faaliyetlerinin kırsal yerleşme bireyi için verimli olacağı ortaya konulmuştur.

Kırsal yerleşme şartları gözetilerek ve yapılandırmacı öğrenme kuramına uygun şekilde etkinlik tasarlama ve uygulama üzerine kurulu bu çalışmada ortaya konulan en önemli sonuç; uygulanan etkinliklerin verimli olduğu, etkinliklerin kırsal yerleş-

şimde eğitim alan öğrenciye program kazanımlarını edinmede avantaj sağlamış olmaktadır. Kırsal yerleşim alanlarında bulunan okullarda görev yapan öğretmenlerin bu hususu göz önünde bulundurmaları verim elde etmelerini sağlayacaktır.

Kırsal yerleşmedeki öğrenciler bu yerleşim şartlarına göre tasarlanıp uygulanan etkinliklerde hayatlarından bir parça bulmakta, derse yönelik daha çok güdülenmekte ve öğrenmeleri verimli olabilmektedir. Etkinlikler; tarım ve hayvancılıkla uğraşmak, doğaya yakın olmak gibi koşullardan ötürü kırsalda eğitim öğretim faaliyetine katılan öğretmen ve öğrenciler için faydalı olmaktadır.

Eğitim öğretimde verimi arttıran önemli unsurlar hazırbulunuşluk, motivasyon ve mesleki yeterliliklerdir. Arı, Üre ve Yılmaz (1999, s. 168)'a göre hazırbulunuşluk, sadece yaşın gerektirdiği yeterli olgunlaşma ile değil; aynı zamanda kişinin geçmiş yaşantıları ile de oldukça ilintili bir süreçtir. Kişinin tutumları, değer yargıları, benlik duyguları, ilgileri, güdüleri ve hatta korkuları da hazırbulunuşluğunun seviyesini belirlemede etkilidir. Motivasyon ise ihtiyaç duyulana yönelik olan meyil olarak tanımlanabilmektedir (Arı, Üre ve Yılmaz, 1999, s. 172). Kırsal yerleşmenin fiziksel, sosyal ve kültürel koşullarına uyum sağlayan bir öğretmen ve bir öğrenci için motivasyon oldukça önemlidir. Bireyin yaşadığı çevreyle uyumlu bir hayat tarzı geliştirmesinin onun moral ve motivasyonuna katkı sunduğu da bir gerçektir. Bu bağlamda yaşanan kırsal çevreyle uyumlu tasarlanan ve uygulanan etkinliklerin öğretmen ve öğrencilerin motivasyonuna katkı sunduğu ortaya konulmuştur.

Kırsal yerleşmedeki öğrencilerin koşullarını gözetecek şekilde uygulanacak etkinliklerde öğretmen ve öğrencilerin hazırbulunuşluk ve motivasyon dereceleri istenilen düzeyde olacaktır. Bunun nedeni öğrencilerin kırsal yaşam biçimine sahip olması öğretmenlerin de kırsal yerleşmeyi meslekleri gereği iyi tanıyor olmalarıdır. Kırsal yerleşmeye özel hazırlanan etkinliklerin sadece kendisine eğitim öğretim hizmeti verilen çocuk için faydalı olacağı düşünülmemelidir. Çünkü bu fayda tüm bir topluma yayılabilecek içerikte olabilecektir. Kırsal yerleşme ile ilgili faydalı eğitim almış öğrenci ileride çiftçilik mesleğine sahip olursa mesleğini icra ederken bilinçli ve bilimsel bir çiftçilik yapacak, bu durumda da toplumdaki çiftçilik mesleğinde gelişim kaydedilecektir.

Öğrenmeyi etkileyen faktörlerin başında gelen güdülenme koşulları bireye ve kültüre göre değişim göstermektedir. Batı toplumlarının kültürlerinde bireycilik baskındır. Oysaki Doğu toplumlarında daha çok toplumsal aidiyet söz konusu olmakta, birey kültürel anlamda toplumsal aidiyeti ile var olabilmektedir (Koçak, 2011, s. 20). Bu nedenle çalışma grubunda yer alan öğretmenler genel olarak yapılandırmacı öğrenme kuramını bireycilik ile ilişkilendirmiş, Türkiye gibi toplumsal ve kültürel aidiyetleri bireysel çıkarılara önceleyen ülkelerde öğrencinin bireysel davranıp kendi öğrenmesinin sorumluluğunu alabilecek durumda olmadığını ve bunu daha okul öncesi aile ortamında edindiği belirtilmiştir.

Mesleki yeterlik anlamında öğretmenlerimizde, genellikle ilk görev yeri olmak üzere genel meslek yaşamlarında büyük oranda karşılaşılabilecekleri kırsal yerleşme eği-

timi ile ilgili hem mezun oldukları fakültelerde bu tür müstakil derslerin verilmemesi hem de bağlı oldukları teşkilatlarca bu alanda hizmet içi eğitim verilmemesi gibi nedenlerden dolayı bir eksiklik bulunmaktadır. Görüşlerine başvuru alan öğretmenler genel olarak her ne kadar öğretim programında yapılandırmacı öğrenme kuramı esas alınmışsa da uygulamada davranışçı öğrenme kuramına göre ders işlenmek durumunda kalabildiklerini, en çok kullandıkları teknikler olarak anlatım ve soru-cevap teknikleri gibi tekniklerin öne çıktığını ifade etmişlerdir. Üstelik araştırmaya katılan bazı öğretmenler bu uygulamanın daha verimli olduğunu düşünmekte, Türkiye'nin toplumsal yapısı gereği öğrenciyi merkeze alan yapılandırmacı öğrenme kuramı veya aktif öğrenme kuramı gibi kuramların oturabilmesi için öncelikle büyük çaplı bir toplumsal dönüşümün gerçekleşmesi gerektiğini düşünmektedir.

Uygulanan etkinlikler; amaç, içerik, öğrenme öğretme süreçleri ve değerlendirme süreçleri bağlamında öğretim programına uygun olarak yürütülmüş ve öğretim programının, belirtilen beceri, değer ve kazanımları sağlamak olan amacına ulaşmıştır. Öğretim programında belirtilen ve kırsal yerleşme ile ilişkili olduğu düşünülen beceri, değer ve kazanımların bu etkinliklerle elde edilebilmekte olduğu ve daha başka kırsal alanlar için model olabilmekte olduğu değerlendirilmektedir.

Gezi gözlem, yaparak yaşayarak öğrenme, araştırma gibi yöntem ve teknikler kırsal yerleşmede uygulanınca verimli sonuçlar elde edilebilmektedir. Çünkü gezi gözlem yöntemi sosyal bilgiler dersinde çok verimli olabilen, okuldaki ve sınıftaki öğrenmeleri dış çevre ile destekleyip perçinleştirebilmeyi ve daha anlamlı kılmayı sağlayan olay ve olguları gerçek yaşamın koşullarında yakından tanıma fırsatı sunan çok etkili bir yöntemdir (Yaşar ve Gültekin, 2012, s.96).

Öğretmen kılavuz kitabında yapılacak etkinlik faaliyetlerinin okulun bulunduğu yerin yerel şartları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak esnetilebileceği ifade edilmektedir (MEB, 2016, s. 35). Bu anlamda kırsal yerleşmenin kendine has yerel koşulları bulunmaktadır. Özellikle kırsal koşulları gözeterek etkinlik hazırlamanın gerekliliği ve bu tür etkinliklere örnek teşkil edebilecek öğrenim yaşantıları ile ilgili bir literatürün oluşmamış olması bir eksiklik gibi görünmektedir.

Kırsal yerleşmede uygulanan ve içeriğini kır yaşamından alan eğitim öğretim faaliyetlerine okul aile birlikleri daha sıcak bakmakta, sürece daha çok katkı sunmakta, veli desteği artmakta ve veliler ev ödevlerine daha çok yardımcı olabilmektedir. Bu durum da öğretmen, öğrenci ve veli paydaşlarının koordineli çalışması noktasında önem arz etmektedir.

4.2. Öneriler

MEB TTKB (2005, s. 3-7) tarafından, edinilmesi gereken kavram, beceri, değer ve kazanımlar açık bir şekilde belirtilmektedir. Kazanımları edindirmek için yapılacak etkinlik örneklerine çeşitli örnekler verilmekte olup mevcut koşullara uygun etkin-

liklerin öğretmen tarafından geliştirilmesi beklenmektedir. Bu anlamda kırsal yerleşmede görev yapan öğretmenler, kırsal yerleşmenin doğal ve beşerî koşullarına uygun etkinlikler geliştirmelidir.

Kırsal yerleşmede görev alacak öğretmenlerin eğitsel hazırbulunuşluk ve motivasyonlarını arttırmak için, üniversite yıllarında kır hayatı ve kırsal öğretim konularında bilgilendirilmesi yararlı olacaktır. Bu anlamda özellikle sınıf öğretmenliği bölümünde olduğu gibi; okul öncesi öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği gibi temel eğitim kademesinde çalışacak öğretmen adaylarına, ilgili fakültelerde, "kırsal eğitim" adıyla bir ders okutulmalıdır.

Çalışmaya katılan öğretmenler çoğunlukla yapılandırmacı öğrenme kuramının Türkiye'nin okul ortamı ve toplumsal koşullarına uygun olmadığını düşünmektedir. Bu nedenle öğretmenlerimize yapılandırmacı öğrenme kuramı daha iyi anlatılmalı ve bu kuramı merkeze alan hizmet içi seminer, kurs ve konferanslar verilmesi faydalı olacaktır.

Kırsal yerleşme şartlarına göre tasarlanan etkinlikler esnasında, etkinliklerin uygulandığı ders ortamı ve ortamdaki diğer faktörler (ders notları tutma, atlas, harita ve küre gibi coğrafi araç gereçler kullanma gibi) etkili ve verimli kullanılmalıdır. Öğretmenler çok daha renkli ve zengin materyal kullanmalı ve sınıf ortamını tasarladığı etkinliklere uygun olacak şekilde ayarlamalıdır.

Kırsal bölgelerde eğiticilik yapan öğretmenler etkinliklere okul aile birliğini ve veli desteğini de katmalı, ev ödevleri genellikle velinin iyi bildiği tarım, hayvancılık gibi kırsal desenlerden seçilmelidir. Gezi gözlem, araştırma yöntemleri ve yaparak yaşayarak öğrenim, özellikle kırsal yerleşmede, okul ve çevre bütünleşmesi amacıyla uygulanmalıdır. Bu yöntem ile köy gibi kırsal yerleşmelerde yaşayan çocuklar doğa ile bütünleşebilecek, bildiği ve tanıdığı aktiviteler ile öğrenim gerçekleşecektir.

Kaynakça

- Acun, İ., Kamber, T., & Akar, C. (2011). İlköğretim birinci kademe sosyal bilgiler öğretim programının uygulanabilirliği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 195-218.
- Açıkgöz, Ü. K. (2014). *Aktif öğrenme* (14.Baskı). İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Aksoy, N. (2003). Eylem araştırması: Eğitimsel uygulamaları iyileştirme ve değiştirmede kullanılacak bir yöntem. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 36, 474-489.
- Arı, R., Üre, Ö., & Yılmaz, H. (1999). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi. Eğitimin psikolojik temelleri*. (2. Baskı). Konya: Mikro Yayınları.
- Berg, B.L., & Lune, H. (2015). Giriş (H. Aydın, Çev.), *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. H. Aydın (Çev. Ed.). Konya: Eğitim Kitapevi.

- Bilge, F. A. (2001). Gelişmekte olan ülkelerde ekonomik istikrara yönelik maliye politikası uygulamalarının etkinliği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 4(1), 39-58.
- Bilgili, A. S. (2015). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. Ali Sinan Bilgili (Ed), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (7.baskı) içinde (s.1-34). Ankara: Pegem Akademi.
- Buran, A. (2015). Nitel araştırmada veri toplama. Fatma Nevra Seggie ve Yasemin Bayyurt (Ed), *Nitel araştırma: Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* içinde (s. 43-58). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2014). Nitel yöntemler. (Y. Dede Çev.). *Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları: Araştırma deseni*. Selçuk Beşir Demir (Çev. Ed.). (+. Baskıdan Çeviri). Eğiten Kitap: Ankara.
- Creswell, J.W. (2016). Felsefi varsayımlar ve yorumlayıcı çatılar. (M. Aydın Çev.), *Nitel araştırma yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev. Ed.). (3. Baskı). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Çalışkan N., & Ayık A. (2015). Okul aile birliği ve velilerle iletişim. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 69-82.
- Çelik, F. (2006). Türk eğitim sisteminde hedefler ve hedef belirlemede yeni yönelimler. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 1-15.
- Demirel, Ö. (2014). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya*. (21. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A., & Sarı, M. (2008). Öğretmen gözüyle yeni sosyal bilgiler programı: Adana ilinde bir araştırma. *İlköğretim Online*, 7(2), 468-484
- Ece, İ. (2012). *Kırsal yerleşmede çalışan sınıf öğretmenlerinin matematik öğretiminde karşılaştığı sorunlar* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Erişti, B. (2013). Beyin temelli öğrenme ve yapılandırmacılık. Gürhan Can (Ed), *Eğitim Psikolojisi* içinde (s. 229-254). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Garan, Ö. (2005). *Kırsal yerleşmedeki sınıf öğretmenlerinin matematik öğretiminde karşılaştıkları sorunlar* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Osmangazi Üniversitesi: Eskişehir.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2015). *Ulusal kırsal kalkınma stratejisi (2014-2020)*. Ankara: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M.B., & Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Günaydın, G. (2010). *Tarım ve kırsallıkta dönüşüm. Politika transferi süreci. AB ve Türkiye*. Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.
- Kannapel, P. J., & DeYoung, A. J. (1999). The rural school problem in 1999: a review and critique of the literature, *Journal of Research in Rural Education*, 15(2), 67-79.
- Karadeniz, İ. (2014). *Kırsal yerleşmedeki ortaokul öğrencilerinin matematiğe ilişkin kaygıları ile matematik tutumları arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Derslerinde Kırsal Yerleşme Şartlarına Göre Tasarlanmış Etkinlik...

- Kaya, N. Ç. (2012). Aile ve çocuk. Aytül Kasapoğlu ve Nadide Karkner (Ed), *Aile sosyolojisi* içinde (s. 106-133). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Koçak, R. (2011). Temel kavramlar. Öğrenmeyi etkileyen etmenler. Behçet Oral (Ed), *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları* (1.baskı) içinde (s.3-28). Ankara: Pegem Akademi.
- Kolcu, E. (2011). *Kırsal yerleşmenin eğitim durumu ve taşınmalı eğitim (Eskişehir Alpu kırsalı örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2016). *İlköğretim sosyal bilgiler 7. sınıf öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Korza Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). *Sosyal Bilgiler 6.-7. Sınıflar Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özdemir, S. M. (2014). Sosyal bilgiler öğretimi programı ve değerlendirilmesi. Mustafa Safran (Ed), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (3.baskı) içinde (s.17-48). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk C. (2012). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Cemil Öztürk (Ed), *Sosyal bilgiler öğretimi. Demokratik vatandaşlık eğitimi*. (3.baskı) içinde (s.1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Seggie, F. N., & Bayyurt, Y. (2015). Nitel araştırma yöntemi. Fatma Nevra Seggie ve Yasemin Bayyurt (Ed.). *Nitel araştırma: Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* içinde (s. 11-22). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şekerci, C. (2000). Türk eğitim sisteminin kırsal bölgedeki sorunları ve çözüm önerileri. *Millî Eğitim Dergisi*, 146.f
- Tan, Ş. (2011). *Öğretimde ölçme ve değerlendirme. KPSS el kitabı*. (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Taş, B. (2016). *Türkiye'nin kırsal yerleşmeleri*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Tunçdilek, N. (1980). Türkiye'de kır yerleşmesinin gelişimi ve evrimi. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 23, 1-26.
- Tütengil, C. O. (1975). *100 soruda kırsal Türkiye'nin yapısı ve sorunları*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Ünlü, M. (2014). *Coğrafya öğretimi*. Ankara: Pegem akademi.
- Yaşar, Ş. ve Gültekin, M. (2012). Anlamli öğrenme için etkili öğrenme stratejileri. Cemil Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi. Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (3.baskı) içinde (s.77-110). Ankara: Pegem Akademi.
- Yaşar, Ş. ve Ünlüer, G. (2011). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımının dördüncü sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *İlköğretim Online*, 10(1), 109-120.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EK:1
SOSYAL BİLGİLER 6-7. SINIF DERSLERİ
ETKİNLİK ÖRNEĞİ

DERS	Sosyal Bilgiler
KONU	Arkeolojik Kazı Yapıyorum.
SINIF	6
YAKLAŞIK SÜRE	5 ders saati
ÖĞRENME ALANI	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
ÜNİTE	Yeryüzünde Yaşam
KAZANIM	<p>1. <i>Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesi ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.</i></p> <p>2. <i>Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.</i></p>
ÖZEL BECERİLER	Arkeolojik kazı yapma.
GENEL BECERİLER	Harita okuma ve atlas kullanma
DEĞERLER	Doğal çevreye duyarlılık.
Etkinlik No	6.18
Etkinlik Adı	Arkeolojik Kazı
KAVRAMLAR	Uygarlık, yerleşme, beşerî ortam, doğal ortam, ekonomi.
YÖNTEM	Uygulama, yaparak yaşayarak öğrenme.
KAZANIM DÜZEYİ	Uygulama
ÇOKLU ZEKÂ ALANI	Doğa zekâsı
DERSE HAZIRLIK MATERYALLER	Arkeolojik çalışma materyalleri (mala, spatula, şakül, şerit metre, katlanabilir metre, küçük / orta / büyük boy fırça, su terazisi, arazi defteri, bez çanta, çöp poşeti), video, müzik ve belgeseller.
HAZIRLAYAN	Nurullah SEYİDOĞLU

SÜREÇ

1. Arkeoloji nedir? Sorusuna cevap aranacaktır.
2. Çalışma sonucunda öğrenciler arkeolojik çalışmaların nedenleri ve insanlığa katkılarını öğrenecek, arkeoloji biliminin arkeolojik kazı aşamalarını uygulamalı bir şekilde öğrenecektir.
3. Arkeolojik kazı çalışmaları sonucunda elde edilen veriler (tarihi kalıntılar, eski yerleşim yerlerine ait yaşam biçimlerini ele veren iz, kalıntı ve şekiller gibi) sayesinde geçmiş ve gelecek arasında bütüncül bir bağ kurulabilmekte, eski yaşam biçimleri hakkında fikir sahibi olunabilmektedir.
4. Kırsal yerleşme bireyi yaşamış olduğu kırsal bölge içerisinde daha önceden yaşamış olan kültür ve / veya uygarlıkların yaşam biçimlerinin kırsal oluşu üzerinde düşünebilecektir. Daha önceden o alanda bir kent hayatı yaşanmışsa ve şu an kırsal bir yaşam biçimi mevcutsa bu dönüşümün nedenleri irdelenebilecektir.

DERSİN AMACI

1. Arkeolojik kazı yaparak eski çağ medeniyetleri hakkında bilgilere ulaşmak.
2. Kazı çalışması ile tarihi bilgi, belge ve verilere ulaşıldığını ve böylelikle tarih biliminin insanlığa sunduğu hayati katkısı kavramak.
3. İlk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasında bağ kurmak.
4. Elde edilen veriler ışığında kırsal yerleşmede ekonomik faaliyet ve yerleşmenin kırsal yaşam kültürünü oluşturmaktaki etkilerini fark etmek.

İŞLENİŞ

Aşamalar	Süre
Ders Hazırlığı Arkeolojik kazı çalışması için gerekli araç gereçler temin edilecektir. Okul bahçesinin arka tarafı " <u>arkeolojik kazı sit alanı</u> " olarak belirlenecektir. İlçe Belediyesinden; bahçede yaklaşık 1 metrelik kazı yapılması ve çanak, çömlek gibi malzemelerin yerleştirilmesinden sonra tekrardan kapatılması hususunda destek istemek.	Ders dışı etkinlik olarak düzenlenecektir.
Başlangıç Arkeolojik kazıların nasıl yapıldığına dair araştırma yapılacak konu ile ilgili öğrencilere belgesel izlettirilecektir.	40 dk.
Ana Etkinlikler <ol style="list-style-type: none">1. Okul bahçesinin uygun bir bölümü kazı alanı olarak belirlenecektir.2. Bu alan Alpu Belediyesinden de destek alınarak kazılacak eski çağlara ait izlenimini veren veya uzun dönemdir saklanan ailevi çanak çömlek vs. tarihi veri (kırılmış da olsa) kazılan alana gömülecek ve üzeri kapanacaktır.3. Arkeolojik kazı çalışması yapılacaktır.4. Çalışma yaprağı-1 yapılacaktır.5. Çalışma yaprağı-2 (arkeolojik kazı uygulama raporu) yapılacaktır.	25 dk. 50 dk. 25dk. 40 dk. 40dk.
Bitiş Değerlendirme bölümünde yer alan değerlendirme sınavı uygulanacaktır.	20 dk.

Öğretmen Uygulama Yönergesi

1. <http://www.mailce.com/arkeolojik-kazi-nasil-yapilir.html> adresinden arkeolojik kazının nasıl yapıldığı ve hangi aşamalardan geçilerek gerçekleştirildiği araştırılacaktır.

2. İlgili internet sitelerinde bulunan görsel sunular PowerPoint sunusu şeklinde düzenlenecek ve öğrencilere akıllı tahta ile sunumu yapılacaktır.

3. Okul bahçesinin önceden belirlenmiş bölümü kazılacak ve geçmiş dönemlere ait olan veya ait olma izlenimi veren çanak, çömlek vs. günlük eşyalar bahçeye gömülecek ve üstü kapanacaktır.

4. Yapılacak olan bir haftalık plan çerçevesinde sosyal bilgiler derslerinde kazı çalışmaları öğrenci ekipleri ile beraber arkeolojik kazı kurallarına uygun bir şekilde yapılacaktır.

5. Yapılacak kazı çalışmalarının video çekimi, fotoğraf çekimi yapılacak ve haberleştirilerek hem okul sitesinde ve okul panosunda hem de yerel, ulusal gazetelere gönderilecektir.

6. Okuma parçası olarak <http://www.haberturk.com/yasam/haber/1363849-arkeolojik-kazidan-servet-cikti> adresindeki yazı okutulacaktır.

ÇALIŞMA YAPRAĞI-1 KOCAKIZLAR TÜMÜLÜSÜ GEZİSİ

GEZİNİN AMACI:

Kocakızlar tümülüsü arkeolojik sit alanına ziyaretlerde bulunarak ilk çağlardan günümüze kırsal yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında bilgi sahibi olmak ve imkân tanınması durumunda arkeolojik kazı çalışmalarına bizzat katılmak.

GEZİNİN KAZANDIRACAKLARI:

1. Öğrenciler Alpu kırsalında yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi arkeolojik kazılardan elde edilen veriler ışığında fark edecektir.
2. Arkeolojik incelemeler yoluyla tarih öncesi ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunulacaktır.
3. Arkeolojik kazıların neden daha çok kırsal yerleşmede yapıldığı ile ilgili çıkarımlarda bulunulacaktır.

GEZİ PLANI

GEZİ TARİHİ:

GEZİ YERİ:

GEZİYE ÇIKIŞ SAATİ:

GEZİDEN DÖNÜŞ SAATİ:

GEZİYE HANGİ ARAÇLA GİDİLECEĞİ:

GEZİ KAFİLE BAŞKANI:

TAKİP EDİLECEK YOL:

İLK YARDIM MALZEMESİ:

GEZİYE KATILACAK SINIFLAR VE ÖĞRENCİ SAYISI:

ŞUBE:	ERKEK	KIZ	TOPLAM
.....
.....
.....
.....
.....

GEZİNİN AMACI:

GEZİNİN KONUSU:

GEZİ İÇİN ÖĞRENCİLERE VERİLEN İNCELEME ÖDEVİ

DEĞERLENDİRME (GEZİYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER)

ÖĞRETMEN

OKUL MÜDÜRÜ

İLÇE MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRÜ

..... / / 20.....

GEZİDE YAŞADIKLARINIZA AİT BİR RAPOR YAZINIZ:

ÇALIŞMA YAPRAĞI-2

Arkeolojik kazı

Değerli öğrenci;

Uyguladığın arkeolojik kazı çalışması ile ilgili olarak aşağıdaki raporu doldurabilir misin?

ARKEOLOJİK KAZI UYGULAMA RAPORU

Kazının yapıldığı yer:

Kazı için ayrılan süre:

Kazı yapılan alan kaç m²'dir?

Çalışmanın amacı sizce nedir?

Bir arkeolojik kazı çalışması nasıl yapılır, aşama aşama yapılış şeklini kısaca yazınız.

Arkeolojik kazı çalışmalarının tarih bilimine katkısı ve tarih biliminin insanlığa katkıları nelerdir?

Çalışma sonucunda bulunan araç gereçler nelerdir?

Çalışmayı birkaç cümle ile yorumlayabilir ve bir sonuç yazabilir misiniz?

DEĞERLENDİRME

1. Eski zamanlarda yerleşim alanının hazırlanıp insanların yaşamasına uygun hale gelmesine denir.

2. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanları (D) ile yanlış olanları (Y) ile gösteriniz.

- Eski zamanlarda yaşayan insanlar yaşanan bir savaş veya doğal afet sonrası evlerini terk etmek zorunda kalırdı. İçinde insan yaşamayan ev bütünüyle çökebilirdi ancak şiddetli rüzgâr, fırtına vs. gibi nedenlerle üstü zamanla toprakla örtülmezdi (.....).
- Arkeologlar, çalışmalarına başlamadan önce toprağın altında kazı çalışması-na uygun bir evin ya da yapının varlığını tespit ederler (.....).
- Kazı yapılacak alan yeterli oranda korunaklı olduğundan koruma altına alınmasına gerek yoktur (.....).
- Arkeolojik kazı çalışmalarında “kazı makinası” kullanılmamalıdır (.....).
- Arkeolojik çalışma araç gereçleri arasında sivri mala, kürek ve kova bulunur(.....).

3. Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a. Kentlerde yapılan arkeolojik kazılar, kırsal alan gibi açık alanlarda yapılan kazı çalışmalarından daha karmaşık ve zordur.
- b. Yüzyıllar boyu insanların yaşadığı şehirlerdeki kazı çalışmaları çok uzun yıllar boyu sürebilmektedir.
- c. Kentlerde bir kalıntı tespit edilse bile, mevcut yapıların altında olacağından, kazı yapma imkânı dahi yoktur. Bu anlamda arkeolojik kazı çalışmaları kırsal yerleşme koşullarında daha verimli olarak yapılabilmektedir.
- d. Antik şehirlerde daha çok kalıntı bulunduğundan, bu şehirlerde arkeolojik kazı çalışmaları daha çok yapılmaktadır.

4. Aşağıdaki kavramları karşılarında bulunan ve ilgili oldukları kavramlarla ok çizerek eşleştirelim.

Arkeoloji

Arkeolojik kalıntı

Kazı gereci

Kırsal alan kazı çalışması

Verimli kazı çalışması

Kazı Bilimi

Tekerlek

Sivri mala

Tümülüs